

З метою подальшого вдосконалення діяльності підприємства на перспективу фірмі необхідно застосовувати весь спектр прийомів методів стратегічного аналізу: ситуаційний і портфельний аналіз, кабінетні дослідження, діагностичні інтерв'ю, експертні оцінки математичні тести тощо. Тому в подальших роботах ми торкнемося цих питань і обґрунтуємо їх важливість для підприємств будь-якої форми власності та галузевої належності.

Література:

1. Маркова В.Д., Кузнецова С.О. Стратегічний менеджмент, М.: Ін форм-М; 1999, с.10.
2. Шершньова З.Є., Оборська С.В. Стратегічне управління: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 384 с.

УДК: 332.3:332.7:338.432

***ЗЕМЛЯ ЯК РЕСУРС І ТОВАР У
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ***

**В.Г.БИКОВА,
Г.М.ЧОРНИЙ** – кандидати економ. наук, доценти,
А.І.СОЛОВЙОВ – пошукувач, Херсонський ДАУ

За часів одержавленої централізованої аграрної економіки земля, тобто її верхній родючий горизонт, який називається ґрунтом, традиційно тлумачилась основним і незамінним засобом виробництва в сільському господарстві. Земельна реформа не змінює ролі землі як критичного фактору сільськогосподарського виробництва. Її використання в поєднанні з іншими засобами – технікою, насінням, добривами, хімічними сполуками для захисту рослин у результаті приводить до отримання сільськогосподарської сировини та продуктів харчування.

Із концептуальних позицій економічної науки земля, матеріальні засоби, затрати живої праці та капіталу у формі грошей розглядаються як ресурси, які під управлінським впливом у господарюючих суб'єктах на селі „переплавляються” у готову продукцію певної вартості.

Управління ресурсами виробництва в господарюючих суб'єктах АПК не обмежується лише їх безпосереднім раціональним використанням у відповідності до технологій, що існують в господарствах і підприємствах регіонів. Коло управлінської діяльності щодо виробничих ресурсів охоплює також їх придбання, зберігання, відновлення, реалізацію тощо.

У сучасній економіці всі ресурси приймають товарну форму і отримують права „громадянства” на ринку. І земля, яка приймає безпосередню участь у виробництві сільськогосподарської продукції, аж ніяк не може бути винятком, тобто вона повинна продаватись і купуватись у ситуації, що визначається попитом і пропозицією на цей ресурс як товар. Концептуально в майбутньому безумовно так і буде, бо цього вимагають економічні закони, бо це явище підтверджується досвідом господарювання на землі в країнах із розвиненою економікою. Специфічні умови розвитку економічної реформи поки що не сприяють отриманню земельними ресурсами статусу товару в Україні. Незважаючи на те, що земельна реформа започаткована біля 10 років тому, продаж-купівля земель сільськогосподарського призначення залишається проблематичними. Новим земельним кодексом на торгівлю землею накладено мораторій до 2005 року.

У ситуації, що склалася сьогодні, власники землі, потенційні покупці, фахівці з землекористування, науковці знаходяться в етапі пошуків оптимального варіанту цивілізованого ринку землі в Україні. Із приводу цього заслуговують на увагу точки зору, оприлюднені в останніх фахових виданнях [1, 2, 3, 4]. Проте актуальність та складність проблеми залишає відкритими низку питань, які варті цілей спеціальних досліджень.

Матеріали наших спостережень дають можливість виділити три обставини, що гальмують входження сільськогосподарських земель як ресурсу виробництва в аграрний ринок, на перший погляд. Але якщо з ними не рахуватись, то є підстави прогнозувати негативні не передбачувані наслідки з припиненням мораторію у 2005 році.

Перша обставина. Відсутність належного правового забезпечення. Тут мається на увазі не лише прийняття Верховною Радою низки законів, які б розширили та поглибили належні положення Земельного Кодексу (2001 р.) стосовно оцінки земель, її руху в процесі використання та товарного обігу як виробничого ресурсу. Ці нормативно-правові акти повинні бути досконально вивчені й усвідомлені всіма категоріями громадян, що будуть причетні до продажу-купівлі земель сільськогосподарського призначення.

Схвально відносячись до слухних пропозицій авторів вищезначених публікацій про начальну необхідність прийняття Верховною Радою законів про кадастрову оцінку землі, грошову оцінку землі, ринок землі, державний земельний банк тощо, варто врахувати, що ці закони діятимуть не автоматично, а лише опосередковуючись свідомістю людей з їх консервативними стереотипами мислення. Така особливість вимагає глибокого всебічного професійного володіння знаннями змісту нових земельних законодавчих актів, якими має детермінуватись ринок землі, насамперед з боку власників землі. На наше переконання паралельно з веденням в дію нових нормативно-правових документів стосовно ринку землі оволодіння їх змістом всіма суб'єктами господа-

рювання на землі мусить бути піднесено до рангу державної політики. До цієї справи можуть бути залучені всі вищі заклади аграрної освіти для проведення навчання на своїх базах та з виїздом для участі у короткотермінових курсах і семінарах в районних центрах та окремих населених пунктах. Державне радіомовлення та телебачення змогли б запровадити спеціальні передачі, залучаючи компетентних фахівців, а періодичні видання аграрного профілю відкрити відповідні рубрики.

Отже, подолання правового невігластва та правового нігілізму для нормального започаткування ринку землі не менш суттєве, ніж сам зміст земельного законодавства.

Друга обставина. В Україні проблематичним залишається ретельне дотримання законів. Наприклад, далеко не виправдав надій закон про пріоритетний розвиток аграрно-промислового комплексу, прийнятий ще 10 років тому. В обхід чинного законодавства за експертними оцінками біля 50 відсотків економіки України складає її тіньовий сектор, який породжує економічні, правові та соціальні негаразди в країні. Наприклад, сьогодні всупереч діючому правовому полю ділки тіньового бізнесу продовжують відправляти за кордон в суміші з металобрухтом люки від каналізаційних колодязів, алюмінієвий та мідний дріт, викрадений з об'єктів електричних і телефонних мереж, і навіть металеві вироби з пограбованих цвинтарів.

Хто дасть гарантію, що в цій ситуації землю, яка стане товаром, ці ж самі ділки не будуть вантажити у транспортні засоби і відправляти за кордон верхній шар землі – гумусний горизонт. Отже, випускати землю-годувальницю на ринок, як звичайний товар, досить ризиковано до тих пір, поки спекулятивно-тіньовий сектор економіки в Україні буде зведено до його мінімального рівня в розвинутих західних країнах.

Третя обставина. Поки що на селі залишається низьким рівень матеріального забезпечення власників земельних паїв, особливо пенсіонерів, офіційні джерела доходів яких (пенсія і дивіденди за здану землю в оренду) значно нижчі прожиткового мінімуму для людей літнього віку. Така ситуація стимулюватиме пропозицію на ринку сільськогосподарських земель. Наприклад, у 2001 році середня орендна плата за один гектар землі на Україні склала 74 гривні. Вартість одного гектару сільськогосподарської землі за існуючою методикою станом на 01.01.03. з урахуванням індексації складає 8733 гривні. Селянин, продавши за цією вартістю лише один гектар свого земельного паю, зможе помістити в банк 8733 гривні при 10 відсотковій річній ставці, буде отримувати доход в розмірі 873,3 гривні, тобто майже в 10 разів більше розміру орендної плати в 2001 році. Але значна частина соціально не захищених пенсіонерів-власників продаватимуть землю навіть дешевше, вони можуть бути ошукані ділками тіньової економіки і обезземелені. Гасло, з яким започатковувалася земельна реформа: “земля повинна належати тим, хто її обробляє” у реальному житті може не справдитись, бо значні земельні масиви стануть належати тим, хто

має “брудні” кошти.

Таким чином, землі сільськогосподарського призначення як ресурс виробництва в процесі управління в господарюючих суб'єктах мають усі підстави за своїм місцем і роллю відповідати законам товарного виробництва та цивілізованого аграрного ринку лише тоді, коли в Україні визріє сприятлива економічна, правова та соціальна ситуація. Товарних якостей земля має набути обов'язково у майбутньому відповідно до конституційних засад, як “основне національне багатство, що перебуває перед особливою охороною держави” (стаття 14).

Література:

1. Малік М.Н., Валентинов В.Л. Методологічні аспекти включення землі в господарський оборот //Економіка АПК. – 2002. – №4. – с.29.
2. Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Удосконалення грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення //Економіка АПК. – 2002. – №8. – с.10.
3. Головатюк М.С. Новий земельний кодекс України: ринок землі та його регулювання //Економіка АПК. – 2002. – №9. – с.6.
4. Льонець В.О. Проблеми землеустрою на етапі ринкових перетворень //Економіка АПК. – 2002. – №12. – с.31.

УДК 631.1.027

МАРКЕТИНГ І РИНОК

М.П.САХАЦЬКИЙ – д.е.н., професор,
Н.М.КОЗУБ – пошукувач, Одеський ДАУ

Вступ. Соціально-економічні зміни в нашій країні приводять до появи нових підходів, термінів, визначень. Зокрема, в термінологію ринкових відносин входить реально маркетинг, як історично сформований напрямок покращення як організації виробництва, так і реалізації певних видів продукції.

У повсякденному житті поняття “маркетинг” і “ринок” ототожнюються. І той, хто має поверхневе уявлення про маркетинг, але конкретно не займався теорією або практикою маркетингу, вважають ці поняття взаємозамінними. А тому багато економістів вважає, що маркетинг це те, що пов'язано тільки з реалізацією, і в першу чергу, з рекламою.

Дійсно, маркетинг і ринок дуже взаємопов'язані, але ці поняття суттєво відрізняються. Незважаючи на те, що маркетинг пішов від слова “market” або ринок, маркетинг значно ширше лише торгового процесу, який відбувається на ринку. Маркетинг охоплює всі сфери, всі